

## **ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ ПРО РЕГІОН В ПОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІОЛОГІЇ**

**Міхно Надія Костянтинівна** – кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри соціології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

*Основна увага в статті зосереджується на дослідженні специфіки виробництва наукового соціологічного знання про регіон в сучасній Україні, що є обумовленим впливом як екзогенних факторів, так і ряду ендогенних умов функціонування наукового поля соціології. Для визначення специфіки конструювання регіону в науковому дискурсі, автором було проведено змістовний аналіз спеціалізованих соціологічних видань, що дало змогу зробити висновки щодо характеру конструювання даного поняття науковим співтовариством. В результаті було виділено ряд метафоричних моделей, що є присутніми в соціологічному дискурсі щодо регіону: «Регіональне як відповідь глобальному», «Регіон – інструмент політичної гри», «Регіон – унікальна культурно-історична форма», «Регіон – ресурс розвитку країни». Детальний аналіз даних метафоричних утворень дав змогу виділити категорії, за допомогою яких відбувається процес конструювання поняття, що досліджується.*

**Ключові слова:** регіон, простір, територія, дискурс.

*Основное внимание в статье сосредоточено на исследовании специфики производства научного социологического знания о регионе в современной Украине, что обусловлено как влиянием экзогенных факторов, так и ряда эндогенных условий функционирования научного поля социологии. Для определения специфики конструирования региона в научном дискурсе, автором был проведен содержательный анализ специализированных социологических изданий, что позволило сделать выводы относительно характера конструирования данного понятия научным сообществом. В результате было выделено ряд метафорических моделей, присутствующих в социологическом дискурсе относительно региона: «Региональное как ответ глобальному», «Регион – инструмент политической игры», «Регион - уникальная культурно-историческая форма», «Регион – ресурс развития страны». Детальный анализ данных метафорических образований позволил выделить категории, с помощью которых происходит процесс конструирования исследуемого понятия.*

**Ключевые слова:** регион, пространство, территория, дискурс.

*The main attention in this article is focused on the study of the specifics of the production of scientific sociological knowledge about the region in present-day Ukraine, which is due to the influence of both exogenous and endogenous next operating conditions of the scientific field of sociology. To determine the specificity of the design region in the scientific discourse, the author was a substantive analysis of special sociological publications, which allowed us to draw conclusions about the nature of the design of this concept by the scientific community. The result has been allocated a number of metaphorical models present in sociological discourse on the region: «Regional response to global», «Region - a tool of the political game», «Region - a unique cultural-historical form», «Region - resource development of the country». Detailed analysis of the data metaphorical entities allowed to select the category by which the process of design concepts that are investigated. The author recorded that at the initial stage of theorizing about the region experiencing the effects of «the effect of gestures habitus», the manifestation of which in the construction of knowledge about the region is the frames of the Soviet model, built accordance with the changed reality, mostly only in form - continues the tradition of economic determination in the region. It is noticed that at later stages in the production of scientific knowledge about the region is an active reconfiguration practices of theorizing, gradually changing content to metaconcept region by including markers of cultural, social, political nature. Another factor influencing the specificity of theorizing regarding the regions highlighted the dependence of focus from the study of the personal characteristics of the authors: the role of geographic location within the country to the level of the position occupied by a particular scientist in the scientific field.*

**Keywords:** region, space, territory, discourse.

Зміни у теоретичному ландшафті соціології, які ми маємо можливість сьогодні спостерігати (а саме зміщення фокусу інтересу соціологів з відносно стійких структур і інститутів в бік мікросоціальних явищ і процесів), обумовлені широким спектром процесів, що безпосередньо відбувалися в останні десятиліття у світі. Так, актуальність обраного об'єкту дослідження (регіону) зумовлена процесами трансформацій, що пов'язані із зростанням ролі регіональної змінної в процесі організації соціокультурного розмаїття сучасного українського суспільства. При цьому на перший план висувається необхідність дослідження саме регіону в якості способу упорядкування як територіальних, так і символічних просторів. В свою чергу, зростає вага соціальної теорії в осмисленні актуалізованих процесів і явищ. Багатоманітні аспекти процесів регіоналізації так чи інакше відображаються у смислового полі концепту регіону, який набуває нової якісної визначеності в дискурсі сучасної соціологічної науки, що потребує ґрунтовного вивчення.

Дослідженню феномену регіону присвячено ряд наукових праць. Серед зарубіжних дослідників на основну увагу заслуговують роботи таких вчених як Б. Андерсон, Е. Гідденс, М. Кітінг, Е. Томпсон, Е. Хюрелл та ін. Вивченню просторової проблематики та регіонів зокрема приділяється увага широкого ряду російських дослідників – Д. Замятін, В. Каганський, О. Барбаков, М. Лапін, В. Гельман, В. Маркін, Н. Галактіонова, О. Когай та ін. Серед вчених, у фокус уваги який потрапляє регіон, на особливу вагу заслуговують наукові роботи таких українських дослідників як О. Стегній, Л. Нагорна, Н. Чурилов, І. Кононов, Н. Черниш, В. Сусак, Н. Коваліско, Л. Хижняк, М. Шульга, О. Мусієздов, О. Хорошилов, В. Рогатин, С. Хобта, А. Мальгін та ін.

Метою даної статті є виявлення особливостей виробництва наукового знання про регіон в межах сучасної української соціології шляхом дослідження специфіки актуального наукового дискурсу із залученням кількісних та якісних стратегій дослідження текстових джерел.

Специфіка розвитку, форми та конфігурації наукового виробництва визначаються загальною ситуацією в країні. Системні трансформації в суспільстві впливають на обумовленість процесів теоретизування. Якісні зміни суспільної дійсності, що ведуть за собою зміну соціальних практик, визначають внутрішній характер наукової площини, впливають на розширення сфер наукового знання та актуалізують нові об'єкти дослідження. В цілому трансформація простору соціологічної концептуалізації перебуває під впливом не лише ендегенних процесів, тобто вирішення внутрішніх протиріч дисциплінарної структури згідно з логікою самоорганізації. Функціонування поля соціології в специфічному контексті конкретного суспільства передбачає залученість процесів концептуалізації в сферу дії екзогенних процесів, коли адаптація до умов соціокультурної ситуації, що змінюються, може сприяти трансформації дослідницьких практик.

Варто звернути увагу на той факт, що етап повноцінної легалізації, інфраструктуризації і легітимації соціології в Україні співпав в часі з розпадом СРСР, відродженням української державності і іншими процесами громадської трансформації. Українська соціологія після легітимації в статусі самостійної науки з початку 1990-х років вирішує ряд взаємозалежних актуальних наукових завдань: розвиток нових теоретико-методологічних основ після відмови від монополії в цій області ортодоксального марксизму (історичного матеріалізму); досягнення рівня світових стандартів у використанні методів і методик емпіричних соціологічних досліджень; залучення до загальносвітового процесу розвитку соціологічної теорії; реагування на поточні запити і актуальні соціальні проблеми суспільства та ряд інших [1, с. 317]. Одним з ключових моментів в процесі реалізації зазначених завдань є реабілітація вийнятих з легальних меж понять, введення в науковий обіг нових, переосмислення та змістовне наповнення існуючих концептів.

Перенесення дослідницької уваги у сферу просторових уявлень особливо є помітним на фоні подолання хронічної неувagi до територіальних проблем, притаманної соціалістичній ідеології. Воно не є ані штучним, ані спонтанним, бо відображає серйозні зрушення у всій системі посткомуністичного світобачення. Так, після розпаду СРСР відбувається складний процес становлення нового образу територіальної спільноти і, відповідно, формування нової логіки взаємодії просторових і соціальних самоідентифікацій. Радянській де локалізації простору виразно протиставляється модель чітко локалізованого регіону — і як території, і як співтовариства, і як ідентифікаційної системи.

Значним евристичним потенціалом в процесі роз'яснення специфіки організації соціологічного дискурсу про регіон в перші роки незалежності країни, на наш погляд, має введено П. Бурд'є поняття «ефекту гістерезису габітусу». Тож зауважимо, що саме «ефект гістерезису габітусу» пояснює той факт, що старі схеми теоретизування про регіон намагалися використовувати в умовах нової культурної ситуації. Зокрема, під час дослідження наукових публікацій першого десятиліття незалежності країни було виявлено, що найбільш поширеним підходом трактування регіону є висвітлення цієї категорії як народногосподарського комплексу країни, що відрізняється природними умовами і господарською

спеціалізацією, або як адміністративно-територіальної одиниці поділу країни. Наукове маркування регіону виглядало як продовження радянських наукових практик. Але з часом обмеженість визначення регіону ліквідувалась за рахунок включення до предметної сфери досліджень, пов'язаних з вивченням цілого ряду ознак та характеристик регіонів. Вже на більш пізніх етапах існування незалежного українського суспільства в межах виробництва наукового знання про регіон відбувається активна реконфігурація практик теоретизування, причому поступово змінюється змістовна наповненість метаконцепту «регіон».

Здебільшого регіон виступає як суто умовна конструкція, зміст якої визначається тими завданнями, що їх ставить перед собою дослідник. Тобто концептуалізація даного поняття відбувається завдяки реалізації дослідницьких практик авторів. Отже, для визначення специфіки конструювання поняття «регіон» в науковому дискурсі необхідним є змістовний аналіз спеціалізованих соціологічних видань. В фокусі нашої уваги опинилися українські соціологічні видання, які у просторовому аспекті презентують країні полноси території країни, що дозволяє отримати дані, які досить репрезентативно відображатимуть специфіку актуального вітчизняного наукового дискурсу щодо регіонів.

Таким чином, в результаті дослідження масиву публікацій з регіональної проблематики, із залученням кількісних та якісних стратегій аналізу текстових джерел, були виділені особливості наукового соціологічного дискурсу щодо регіону.

Аналізуючи поле соціологічного теоретизування навколо концепту «регіон», на основі з'ясування генералізованих рис сукупності об'єктів досліджень регіональної проблематики, групуючи їх за якісними ознаками, ми виділяємо декілька метафоричних моделей, що стоять за концептом «регіон»:

- 1) Регіональне як відповідь глобальному;
- 2) Регіон – інструмент політичної гри;
- 3) Регіон – унікальна культурно-історична форма;
- 4) Регіон – ресурс розвитку країни.

Розглянемо більш детально, яким чином діють ці метафоричні системи під час конструювання образу регіону в науковому дискурсі.

**«Регіональне як відповідь глобальному».** Особливостями соціологічної концептуалізації в період трансформації суспільно-культурних форм є запозичення, зокрема відбувається поширення практики імпорту концепцій на сприятливому фоні інституціоналізації української соціології [2, с. 202]. В останні десятиліття особливо актуальною темою є тема глобалізації світового простору. Все більша кількість дослідників відмічає, що глобалізація супроводжується процесами протилежної спрямованості, такими як диференціація та регіоналізація. Регіоналізація як зростання значущості регіональних інтересів в результаті глобальних впливів виступає як відповідь на процеси глобалізації.

В світовій науковій думці виникає ряд теорій регіоналізації та регіоналізму, що ставлять на меті обґрунтування взаємозв'язку між глобалізацією та регіоналізацією. Система глобалізаційних та регіоналізаційних процесів стає у центр дискусії і концептуальних побудов як соціології, так і ряду інших суспільних наук. Глобалізація виступає як об'єктивний феномен і явище сучасного міжнародного життя є процесом багатовекторним, багатовимірним і багатозначним, надзвичайно багатим розбіжностями щодо змісту, цілей, структури внутрішніх взаємовідносин. Регіоналізація є однією із сил суспільної самоорганізації на виклики глобалізації [3, с. 16]. Тема регіоналізації стає досить популярною в межах наукових робіт європейських вчених. Науковий світ по-новому відкриває для себе регіони як об'єкт дослідження: з'являється багато наукової і науково-популярної літератури про регіони, їх статус і типологію. Відмічається, що регіоналізація знаходить свій прояв у мобілізації представників різноманітних примордіальних і модерних міноритарних співтовариств, що мають унікальні форми ідентичності й прагнуть до легітимації цієї унікальності. Лейтмотивом стає осмислення загальних методологічних критеріїв виділення регіонів. З'являється концепція «Європи регіонів», створюється «Декларація про регіоналізм в Європі» та ін.

І отже, закономірним є залучення даних теоретичних постулатів для опису соціальної реальності українського суспільства. В академічному дискурсі з'являються публікації, присвячені аналізу процесів глобалізації та локалізації в сучасному світі, розгляд регіоналізму як вектору розвитку процесу глобалізації з урахування українських реалій, адаптації та ідентифікації регіонів в епоху глобалізації, формуванню регіональної ідентичності в умовах глобальних змін, трансформації регіональної системи в сучасному світі, вивченню української локальної ідентичності в контексті глобалізаційних змін, дослідженню рівнів глокалізації, аналізу моделей регіоналізації в західних країнах і в Україні та ін. В результаті проведеного аналізу наукових публікацій було виявлено, що метафора «регіональне як відповідь глобальному» презентується через залучення у текстах наступних категорій: глобалізація, глобалізм, локалізація, глокалізація, регіоналізм, «Європа регіонів». Зокрема термін «глобалізація» використовується у 49,4% аналізованих статей, «локалізація» - 44,9%, «регіоналізм» - 29%, «глокалізація» - 14,8%.

Культурні форми, сконструйовані поза вітчизняною традицією, декларувалися як функціонально більше затребувані новим соціальним порядком [4, с. 5]. Але оскільки соціологічні концепції - завжди породження багатовимірної структури інтелектуального виробництва, їх імпорт частіше обмежується формальним і автоматичним сприйняттям ідей. По відношенню до теоретичного обговорення дихотомії глобальне/регіональне в умовах української наукової думки, залучення даних моделей відбувається у формі «накладання» готової теоретичної схеми аналізу без урахування специфіки безпосередньо соціокультурних умов вітчизняного суспільства. Тобто в межах переважної більшості публікацій, присвячених даній тематиці, простежується аналітика вже існуючих теорій відомих європейських авторів щодо глобалізації/регіоналізації та безальтернативно констатується, що наслідком процесів глобалізації світового простору, що торкаються без винятку всіх країн (Україна – не є виключенням), є посилення прагнень регіонів до самовизначення, тобто що виокремлення окремого регіону є результатом глобалізації.

Значна увага приділяється використанню концепту «регіон» з метою акцентування уваги на «європейськості» розвитку України через використання категорій «інтеграція», «євроінтеграція», «транскордонне співробітництво», «український єврорегіон». Тобто теорія глобалізації та пов'язані з нею тенденції до регіоналізації є зручною основою для підкреслення європейського вектору розвитку України, заперечення залишків радянськості шляхом фіксації на українському просторі процесів, що є характерними для сучасної Європи – посилення ролі окремих регіонів. Тобто регіон в контексті даних робіт виступає умовним вигідним «популярним» конструктом.

Але варто відмітити й присутність наукових праць, в яких відмічається, що посилення глобалізаційних процесів у світі сприяє лише інтенсифікації публічного дискурсу щодо «інаковості» окремих територій, тобто підкреслюється факт об'єктивного існування регіону, актуалізація уваги до якого посилюється в умовах різноманітних змін. Дані роботи базуються на результатах змістовних досліджень, і в їх межах за основу виділення регіонів беруться чітко визначені індикатори.

**«Регіон як інструмент політичної гри».** Використовуючи нормативний підхід до ідентифікації регіонів, ми розуміємо їх як одиницю адміністративно-територіального поділу держави, який полегшує процес просторового планування та забезпечує ефективність управління територією. Отже, створення регіону є наслідком вияву політичної волі, а самі регіони використовуються як певний важіль впливу на хід політичних процесів, оскільки вони наділяються певними символічними ознаками, що дозволяють залучати їх в активну політичну гру. Аналізу специфіки взаємодії/взаємовпливу регіонів на політику присвячено цілий ряд наукових публікацій. Зокрема, звертається увага на наступні питання: роль і місце регіональних ідентичностей у формуванні електоральної поведінки, специфіка електоральної поведінки регіонів, вплив регіональних політичних еліт на загальноукраїнські політичні процеси, аналіз регіонального політичного лідерства, роль регіону у формуванні політичної нації, вивчення політичних преференцій мешканців окремих регіонів, визначення типів політичної культури регіональних спільнот, дослідження інститутів регіональної влади та ін.

В результаті проведеного дослідження текстів наукових публікацій було виявлено, що існування метафори «Регіон як інструмент політичної гри» забезпечується через використання наступних категорій: «регіональна політика» (38,6%), «регіональна спільнота» (34,7%), «регіональна еліта» (24,9%), «влада» (23,3%), «центр/периферія» (22,7%), «суспільно-політичне життя» (19,9%), «територіальна громада» (19,9%), «сфера впливу» (15,9%), «політичні партії» (10,2%). Безпосередньо термін «регіон» підкріплюється наступним синонімічним рядом – «адміністративно-територіальна одиниця», «субнаціональна одиниця», «територіальна суспільна система», «територіальне утворення». Тобто концепт регіону є продуктом переосмислення одного з виділених раніше первинних теоретичних концептів – території.

Ототожнюючи регіон з адміністративно-територіальною одиницею, автори фіксують суб'єктів та об'єктів системи державного управління територіальним розвитком, але з фокусу уваги випадають виміри соціокультурного аспекту, зосереджуючи уваги лише на політичних, соціальних, економічних процесах та ролі регіонів в політичному житті.

**«Регіон як унікальна культурно-історична форма».** В контексті даної метафоричної моделі регіон виступає самодостатнім і самобутнім утворенням, тобто він володіє внутрішнім соціокультурним кодом, який є домінуючим чинником виокремлення регіону. Соціокультурний код інтегрує місцеву трансформацію природно-географічних, геополітичних, гео економічних та інших ознак. Виділення регіонів обумовлено унікальною специфікою соціокультурних умов та особливостями історичного розвитку країни. Увага дослідників зафіксована на наступних аспектах аналізу: вивчення міжкультурної комунікації в регіонах, дослідження етнокультурних аспектів регіонального розвитку, простеження взаємозв'язку між регіоналізмом та регіональною культурною ідентичністю, виокремлення регіональних особливостей мовної ситуації в регіоні, аналіз ціннісної складової регіону, вивчення національної специфіки та окремих аспектів культурного життя регіонів та ін. Акцентування уваги саме на вивченні

специфічних культурних, національних, етнічних ознак певних територіальних просторів обумовлена вагомим фактором зміни інституціональних умов існування науки – розпад Радянського Союзу, утворення незалежної держави, зникнення цензурованих меж досліджень, отримання можливостей для аналізу раніше табуованих тем, зокрема вивчення унікальності, «несхожості» окремих частин країни. Тобто дослідники отримують можливість виведення регіону з економоцентричного дискурсу.

Особлива увага приділяється дослідженню феномену регіональної ідентичності; в межах наукових публікацій розглядаються наступні питання: регіональна ідентичність в умовах постсоціалістичних змін, особливості територіальної ідентичності населення сучасної України, локальна ідентичність в контексті глобалізаційних змін, формування регіональної ідентичності та динаміка просторово-територіальної самоідентифікації населення, регіональні особливості історичної ідентичності та ряд інших аспектів. За даними, отриманими в результаті проведення контент-аналізу статей, ідентифікаційні процеси розглядаються у 64,8% аналізованих публікацій.

Українські соціологи приділяють достатньо уваги впливові історично відмінних шляхів суспільного розвитку територіальних спільнот на відмінності ставлення цих спільнот до подій історичного минулого нашої країни, атрибутів її державності, вибору векторів зовнішньої політики та стратегічних партнерів, в якості основних параметрів розрізнення регіонів виділяють спільний історичний досвід, етноконфесійні особливості, система цінностей та традицій, унікальність культурних зразків. Проведене дослідження дозволило зафіксувати, що в межах статей, що підлягали аналізу, увага приділялася таким соціокультурним маркерам регіонів: «культурні традиції» - 47,2%, «історична спільність» - 44,9%, «етнічні групи» - 39,8%, «цінності» - 36,9%, «мова» - 31,3%, «релігія» - 25%. Теоретизування щодо регіону як унікальної культурно-історичної форми відбувається через використання первинного концепту «простір». Результати змістовного аналізу ряду публікацій засвідчують, що для конкретизації поняття «регіон» використовується поняття «соціальний простір», «соціальна система», «регіональна система», «соціальний ареал», «культурний ареал».

Тобто регіон розглядається як певний простір, система стійких культурних реалій і уявлень на певній території, різних віросповідань, що формуються в результаті взаємодії, традицій і норм, ціннісних установок, структур сприйняття - тобто картин світу. Істотною характеристикою регіону є система регіональних цінностей, що дозволяє аналізувати соціокультурні ресурси певної території.

**«Регіон як ресурс розвитку країни».** Дана метафорична модель базується на використанні аналітичного підходу до визначення регіону, що в свою чергу ґрунтується на функціональних критеріях, таких як географічні та соціоекономічні. Тобто в якості критеріїв просторового поділу території на перший план виступають особливості соціально-економічної складової регіонів (природні та створені людиною ресурси, політика держави у сфері розвитку країни в просторово-регіональному аспекті, розвиток матеріально-виробничого комплексу). Тематика публікацій в даному напрямку включає в себе специфіку соціально-економічних практик та стратегій поведінки на регіональному рівні, соціальне самопочуття населення регіону, основні проблеми розвитку регіонів, стійкий розвиток регіонів, особливості регіональної соціальної політики та соціальні проблеми окремих регіонів, соціально-економічні нерівності регіонів країни, специфіка розвитку промислових/непромислових регіонів та інші аспекти аналізу.

Але варто констатувати, що об'єм уваги, приділеної вивченню соціально-економічного підґрунтя виділення регіонів в межах безпосередньо соціологічного дискурсу, значно менший у порівнянні з іншими вищезазначеними аспектами. Так, в результаті дослідження масиву наукових публікацій було виявлено, що категорії соціально-економічної складової мають в текстах наступну представленість: «регіональні проблеми» - 27,3%, «матеріальні ресурси» - 25%, «виробництво» - 24,4%, «природні ресурси» - 21%, «економічний розвиток» - 16,5%, «соціальна інфраструктура» - 14,8%, «підприємництво» - 13,6%, «сільське господарство» - 13,6%, «фінанси» - 13,1%, «регіональна економіка» - 11,9%, «сфера послуг» - 11,4%, «планування» - 10,2%, «екологія» - 10,2%, «трудова ресурси» - 9,7%. Змістовне наповнення концепту «регіон» відбувається через отождолення з такими категоріями, як «район», «таксон», «виробничий комплекс», «область». Отримані дані свідчать про зміни специфіки теоретизування в суспільствознавчих науках, про зникнення ідеологічного контролю над науковим виробництвом суспільного знання, характерний для радянської держави, внаслідок чого відбулося розмежування предметних сфер досліджень наук, що вивчають суспільні процеси. Тобто економічна складова регіонів переважно переходить в сферу аналітики економіки, економічної географії, економічної політики, а соціологічний аналіз здійснюється із залученням термінології, характерної для даних наук.

Ще одним фактором впливу на процеси конструювання метаконцепту «регіон» є той факт, що сприйняття соціальної реальності як звичайною людиною, так і будь-яким науковцем відбувається в заданих межах сконструйованої (інтенційної) картини світу, обумовленої специфікою актуальної культурної ситуації. Залучення положень конструктивістської парадигми в якості методологічної основи дослідження

дає можливість говорити про суб'єктивний та культурно заданий характер концептуалізації. Результати дослідження наукових публікацій на регіональну тематику свідчать, що такі особистісні змінні, як стать та вік не мають істотного впливу на характер теоретизування та обрання аспекту дослідження. В той же час не простежується залежність між географією міста проживання автора та виокремленням окремого аспекту під час аналізу регіонів. Так, науковцями західної та центральної України, представниками таких міст, як Львів, Київ, Дніпропетровськ, Запоріжжя, так і вченими східної та південної частини країни (Харків, Луганськ, Донецьк, Одеса, Сімферополь) в рівній мірі звертається увага на економічні, культурні, релігійні, етнічні та інші складові регіонів. Але варто констатувати, що найбільш комплексний, з нашої точки зору, підхід спостерігається в межах праць вчених Луганська та Львова. Це можливо пояснити тим, що зазначені міста є найбільш яскравими точками полярних площин території країни, що містять в собі ряд відмінностей, обумовлених багатьма факторами, тобто, будучи вихідцями з цих міст, науковці мають певну модифікацію доксихного мислення і втілюють його в своїх змістовних дослідженнях.

Загалом, вивчення публікаційної активності вчених, в фокус уваги яких потрапляє регіон, демонструє, що кількість публікацій, присвячених даній проблематиці в період з 1992 по 2012рр., починає зростати з 1998 року, набуває найбільшого піку в 2009 році, а в наступні роки залишається на стабільному досить високому рівні. Фіксація зазначеної ситуації може бути обумовлена рядом причин, серед яких перш за все варто виділити ті, які відносяться до особливостей внутрішнього функціонування поля української соціології, а також фактори зовнішнього впливу актуальної соціально-політичної реальності на наукову площину. Відсутність регіональної проблематики серед мейнстрімових досліджень в українській соціології, на наш погляд, можна пояснити, в категоріях П. Бурд'є, а саме низькою «символічною винагородою» за роботу в даному напрямку, оскільки на протязі останніх десяти років термін «регіон» стає надзвичайно політизованим, активна залученість в політичному дискурсі та асоціації з рядом політичних суб'єктів, як колективних так і індивідуальних, створює «невигідну» для дослідника ситуацію.

Таким чином, в результаті дослідження особливостей виробництва наукового знання щодо регіону в межах сучасної української соціології було виявлено, що на характер протікання даних процесів впливають як особливості розвитку українського суспільства, так і внутрішні умови функціонування наукового поля соціології. Зміни суспільної реальності, впливаючи на модифікацію соціальних практик, детермінують ендогенний характер наукової площини та обумовлюють розширення сфер наукового знання, актуалізуючи нові об'єкти дослідження, одним з яких стає регіон. Відбувається процес зміщення дослідницької уваги у сферу просторових уявлень. Змістовне наповнення терміну «регіон» визначається завданнями, які їх ставить перед собою вчений в ході дослідження. Для визначення специфіки конструювання поняття «регіон» в науковому дискурсі було проведено змістовний аналіз спеціалізованих соціологічних видань, що дало змогу зробити висновки щодо характеру конструювання даного поняття науковим співтовариством. В результаті було виділено ряд метафоричних моделей, що є присутніми в соціологічному дискурсі щодо регіону: «Регіональне як відповідь глобальному», «Регіон як інструмент політичної гри», «Регіон як унікальна культурно-історична форма», «Регіон як ресурс розвитку країни». Детальний аналіз даних метафоричних утворень дав змогу виділити категорії, за допомогою яких відбувається процес конструювання досліджуемого поняття. Ще одним фактором впливу на специфіку теоретизування про регіони виділено залежність фокусу вивчення від соціальних характеристик дослідника: від ролі територіального розташування в межах країни до рівня позиції, яку займає той чи інший вчений в науковому полі. Відмічено факт поступового зростання уваги до вивчення даної проблематики з фіксацією пікового моменту найбільшої активності, що обумовлено особливостями соціально-політичної ситуації в країні.

**ЛІТЕРАТУРА:** 1. Резник Ю. Социокультурный подход как методология исследований / Ю. Резник // Вопросы социальной теории. – 2008. – Т.2. – Вып.1(2). – С.305–328. 2. Фиркандт А. Механізм культурних змін / А. Фиркандт // Особа. Культура. Суспільство. – М., 2000. – Том II. Вып. 1. – С. 199–217. 3. Богомаз Н. Регіоналізм як індивідуальний розвиток регіонів в процесі сучасних трансформацій у Європі / Н. Богомаз // Матеріали XII Міжнарод. наук.-практ. конференції «Молодь в умовах нової соціальної перспективи» – С .15–18. 5. Штомпка П. Культурна травма в посткомуністичному суспільстві / П. Штомпка // Социол. исслед. – 2001. – № 2. – С. 3–12.